

Tonći Ćićerić

Solinsko glagoljaško pjevanje na magnetofonskim snimkama Stjepana Stepanova iz godine 1964.

Tonći Ćićerić
HR, 21210 Solin
Tuđmanova 10/III

Autor donosi pregled glazbene građe koju je Stjepan Stepanov, istraživač glagoljaškoga pjevanja na širem dalmatinskom području, zabilježio magnetofonom godine 1964. u Solinu. Stepanov je po pjevanju tadašnjih solinskih crkvenih pučkih pjevača snimio 11 napjeva glagoljaške provenijencije, čije snimke do sada nisu objavljene, a pohranjene su u fonoteci Staroslavenskoga instituta u Zagrebu. Osnovna je namjera rada, uz kratak pregled istraživačke djelatnosti Stjepana Stepanova, s osobitim osvrtom na njegovo istraživanje u Solinu, objaviti transkripte snimljene građe, temeljem kojih ona u budućnosti može biti predmetom dubljih znanstvenih promišljanja.

Ključne riječi: Solin, Stjepan Stepanov, glagoljaško pjevanje

UDK: 783.65(497.5 Solin)

Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 15. srpnja 2013.

Počeci znanstvenoga interesa za glagoljaško pjevanje

Znanstveni interes za istraživanje i proučavanje glagoljaškoga pjevanja¹ na području Dalmacije, Istre, Hrvatskoga primorja i Kvarnerskih otoka postoji još od početka 20. stoljeća. Među prvim istraživačima i melografima koji su posvetili pažnju ovom glazbenom i folklornom fenomenu svakako valja istaknuti domaće stručnjake Bernardina Sokola, Božidara Širolu, Ivana Matetića Ronjgova, Cvjetka Rihtmana i Stanislava Prepreka, a od inozemnih češkoga slavista Josefa Vajsa i francuskoga muzikologa Amedéea Gastouéa.²

Uz spomenute istraživače koji su se glagoljaškom pjevanju posvetili kao primarnom predmetu svoga interesa, u prvoj polovini 20. stoljeća glagoljaško pjevanje u sklopu kompleksnijih istraživanja vokalne folklorne glazbe na širem dalmatinskom području melografiraju i Vladoje Bersa, Antonin Zaninović i Antun Dobronić.³

Tehnološki napredak i razvoj instrumenata i opreme za snimanje zvuka omogućili su nakon Drugoga svjetskog rata kvalitetnije i sustavnije istraživanje i snimanje glagoljaškoga pjevanja, naročito nakon što je zalaganjem svećenika, političara i crkvenoga povjesničara Svetozara Ritiga godine 1952. u Zagrebu osnovan Staroslavenski institut.

Prva magnetofonska snimanja glagoljaškoga pjevanja u okrilju te ustanove poduzimaju Josip Hamm i Erwin Koschmieder snimajući na više lokaliteta na otoku Krku, a nakon njih glagoljaško pjevanje na kvarnerskim otocima, u Istri i Dalmaciji snima Vinko Žganec, također u okrilju Staroslavenskoga instituta, ali i uz potporu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti te Instituta za narodnu umjetnost.⁴

Od kraja pedesetih godina 20. stoljeća snimanjem i proučavanjem glagoljaškoga pjevanja bavi se i etnomuzikolog Jerko Bezić, poglavito na zadarskom području, a zatim i na području Novoga Vinodolskog te na otocima Pagu, Cresu i Šolti.⁵

1 Glagoljaško pjevanje je pučko pjevanje, kolektivno i pojedinačno, što je u svojim počecima proizašlo iz liturgijskoga pjevanja na staroslavenskom jeziku i crkvenoslavenskom jeziku hrvatske redakcije, postupno se u tijeku razvoja oblikovalo u liturgijsko pjevanje zapadnoga obreda na živom hrvatskom jeziku, a u napjevima pored elementa gregorijanskoga korala usvojilo i karakteristike svjetovnoga vokalnog glazbenog folkloru onih geografskih područja na kojima se razvijalo (J. Bezić 1973, str. 12-13.)

2 J. Bezić 1973; J. Bezić 1983.

3 T. Ćićerić 2012.

4 Danas ova ustanova nosi naziv Institut za etnologiju i folkloristiku.

5 J. Bezić 1983, str. VI.

Slika 1.
Msgr. Svetožar Ritig (1873. - 1961.)

Slika 2.
Stjepan L. Stepanov (1901. - 1984.)

Istraživački rad Stjepana Stepanova

Glazoljaškim pjevanjem kao jednim od svojih istraživačkih interesa bavio se i hrvatski etnomuzikolog Stjepan Leon Stepanov (Osijek, 1901. - Zagreb, 1984.). Stepanov je bio kompleksna glazbena i znanstvena osobnost sa širokim krugom znanja i interesa. Visoko obrazovanje stekao je na studijima u Budimpešti i Beču, a ogledao se kao skladatelj, dirigent, pijanist, glazbeni pedagog i kritičar.⁶ Međutim, najveći doprinos hrvatskoj glazbenoj, kulturnoj, a i znanstvenoj povijesti dao je kao predani istraživač narodnoga glazbenog stvaralaštva. Iako je od samoga početka svoga profesionalnog glazbenog djelovanja iskazivao interes prema glazbenom folkloru, tom se tematikom intenzivnije počeo baviti tek nakon Drugoga svjetskog rata, najprije kao vanjski suradnik, a od 1954. pa do umirovljenja 1965. kao stalni djelatnik Instituta za narodnu umjetnost u Zagrebu. Njegova su istraživanja postavljena vrlo sustavno; bavio se terenskim radom, magnetofonskim snimanjima na terenu, transkripcijom snimljene građe, a potom i njezinom analizom te znanstvenom valorizacijom dobivenih rezultata. Važni su i njegovi znanstveni radovi na području organologije.⁷

6 J. Bezić, 1985.

7 M. Valašek-Hadžihusejnović 1983, str. 251-176.

8 J. Bezić, 1985.

9 Usp. J. Bezić 1983, str. VI.

Od 1960. do 1977. kao vanjski suradnik Staroslavenskoga instituta u Zagrebu snima glazoljaško pjevanje na prostoru srednje i sjeverne Dalmacije, Like, Hercegovine i na otoku Krku. U tom je razdoblju izvršio magnetofonska snimanja u Poljicima iznad Omiša, Kaštelima, Solinu, Vranjicu, šibenskom primorju te otocima Korčuli, Prviću i Visu. Zatim slijede istraživački pohodi na otok Krk, makarsko primorje, biokovsku krajinu, neretvansku krajinu, Hercegovinu, Liku, Ravne kotare te otoke Pag i Pašman u kojima je obuhvatio više od stotinu lokaliteta.⁸

Nakon Stepanova glazoljaško su pjevanje snimali Jerko Martinić, Tibor Ehlers, Mato Leščan, Izak Špralja, Cvjetko Rihtman, Ankica Petrović, Lucija Dulcelina Plavša, Miroslav Vuk, Gorana Doliner, Ivo Furčić, Ljubo Stipišić i drugi.⁹

Stjepan Stepanov u istraživačkom pohodu Solinu 1964.; pregled snimljene građe

Tradicija glazoljaškoga pjevanja na solinskom području seže u daleku prošlost, a u kontinuitetu je možemo pratiti od sredine 17. stoljeća, nakon završetka Kandijskoga rata (1669.) i doseljenja predaka današnjih solinskih sta-

novnika na ove prostore.¹⁰ Novonaseljeno stanovništvo iz prostora Dalmatinske zagore (ponajviše iz Petrova polja u okolici Drniša) donosi sa sobom i svoj glazbeni izraz koji će u novom kulturološkom prostoru, u neizbježnoj interakciji sa zatečenim glazbenim i kulturnim tradicijama, doživjeti metamorfozu i transformirati se u novi izričaj. Taj je novi amalgamirani idiom obilježio glazbenu i duhovnu kulturu ovoga podneblja kroz sljedeća stoljeća, a današnji ga Solinjani, počesto nesvjesni heterogenosti njegovih sadržajnih elemenata, običajno nazivaju izvornim i doživljavaju kao izrazito tradicionalni - solinski.

Solinsko glagoljaško pjevanje, koje je kroz spomenuta stoljeća preživljavalo isključivo u pučkoj usmenoj predaji ovdašnjega stanovništva, na početku 20. stoljeća, zbog društveno-političkih okolnosti u tadašnjoj Habsburškoj Monarhiji, koje po tko zna koji put u njegovoj stoljetnoj povijesti dovode u pitanje njegov opstanak, postaje predmetom zanimanja znanstvenika različitih profila. Iako istraživanja potaknuta tim interesima nisu postigla veće rezultate, ipak su povijesno važna zbog činjenice da su bila poticaj za neka kasnija, mahom uspjelija istraživanja.¹¹

Vrijedno je spomenuti istraživanje poznatoga hrvatskoga skladatelja i glazbenoga pisca Antuna Dobronića koji u prosincu 1947. u Solinu, između ostalih, bilježi i 11 napjeva glagoljaške provenijencije.¹² Dobronićev istraživački rad će, uz neke starije zapise nastale u sklopu već spomenutih istraživanja Berse, Zaninovića i Širole, unatoč raznim nedostacima u metodologiji i pristupu te činjenici da mu je Solin bio tek usputna postaja, predstavljati najrelevantniji znanstveni osvrt na solinsko glagoljaško pjevanje sve do istraživanja Stjepana Stepanova godine 1964.¹³

U kolovozu 1964. radi magnetofonskoga snimanja preživjelih glagoljaških napjeva u Solinu boravi Stjepan Stepanov.¹⁴ O ovom snimanju, osim snimljene građe i priloženoga popisa napjeva, nisu dostupni nikakvi detaljniji podaci.¹⁵ Stepanov u popisu napjeva ne bilježi čak ni

imena pjevača-kazivača, što možemo smatrati vrlo neobičajenim s obzirom da je bio poznat kao vrlo pedantan i sistematičan istraživač te je prilikom sličnih istraživanja na nekim drugim lokalitetima uredno zapisivao takve podatke.¹⁶

Stoga valja ostaviti otvorenom i mogućnost da je Stepanov ipak zabilježio detaljnije podatke o ovim snimanjima, ali da su oni zagubljeni ili možda zabunom nisu prepisani s terenskih zapisa u čistopis koji je pohranjen zajedno sa snimkama. U traganju za još kojim relevantnim podatkom pregledao sam Kroniku župe Gospe od Otoka, pretpostavljajući da bi tamo moglo biti riječi o ovom istraživanju. Međutim, ni u zapisima župne Kronike za godinu 1964. ne spominje se ovaj događaj.¹⁷

Analizom sadržaja snimki dade se zaključiti kako je Stjepan Stepanov u Solinu 8. kolovoza 1964. snimio 11 napjeva, ukupnog trajanja 30,47 minuta, i to redom kako i navodi na svojem popisu (ovdje popis donosim s već unesenim ispravcima o kojima će biti riječ u nastavku rada):¹⁸

1. Poslanica *Štenje bl. Pavla apostola Titu* (Tit 2, 11-15)
2. Božićna pjesma *U se vrime godišta*
3. Poslanica *Štenje knjige bl. Pavla apostola Rimljanima* (Rim 13, 11-14)
4. Poslanica *Štenje knjige bl. Pavla apostola Korinćanima* (2 Kor 3, 4-9)
5. Poslanica *Štenje Knjige Objavljenja bl. Ivana apostola* (Otk 14, 13)
6. Posljednica *Dan od gnjeva*
7. Psalam 50 (51) *Smiluj mi se, Bože*
8. Pristupna pjesma iz pučke mise *Primili smo, Bože, milost tvoju*
9. Prvi dio ordinarija pučke mise: *Gospodine, pomiluj*
10. Drugi dio ordinarija pučke mise: *Slava*
11. Pričesna pjesma iz pučke mise *O, prislavna Božja Mati.*

10 Usp. M. Jankov 2010.

11 Usp. T. Čičerić, 2012.

12 Isto.

13 Isto.

14 Nakon Stjepana Stepanova glagoljaško pjevanje u Solinu snimali su Jerko Martinić (1974.) i Ljubo Stipišić (u više navrata, posljednji put 2002.). U novije vrijeme istraživanjem i snimanjem solinskoga glagoljaškoga pjevanja bave se Mirko Jankov i autor ovoga rada.

15 Prilikom izrade ovog rada o mogućem postojanju do sada nepoznate dokumentacije o ovim snimanjima razgovarao sam s voditeljicom knjižnice Staroslavenskoga instituta u Zagrebu prof. Blankom Ceković, koja mi je, nakon ponovljenih pretraživanja, još jednom potvrdila da u fondusu knjižnice ne postoje drugi podaci osim popisa snimljenih napjeva.

16 Prilikom terenskih istraživanja u Poljicima kod Splita Stepanov je zabilježio 45 kazivača, a uz ime i prezime svakoga od njih donosi godinu rođenja i navodi selo iz kojega kazivač potječe. Vidi u: S. Stepanov 1983, str. 365-366.

17 Solin, Župni arhiv Gospe od Otoka, Povjestne crtice. Kronika, godina 1964, str. 106-110.

18 Zagreb, Staroslavenski institut, Popis Fonoteke, str. 57-58.

Slika 3.
Solinski pučki crkveni pjevači šezdesetih godina 20. stoljeća (u vrijeme istraživanja Stjepana Stepanova)

U priloženom popisu Stepanov u zgradama donosi kratke didaskalije o pojedinim napjevima pa tako za napjev br. 1. navodi da je to »epistola korizmena / adventska«, a napjev br. 2. naziva »epistola duhovska«. Kod napjeva br. 3. pogrešno upisuje naslov »Štenje knjige bl. Pavla apostola« jer je na snimci očitno zabilježeno *Štenje Knjige Objavljenja bl. Ivana apostola*, što se može čuti već u incipitu pjevača-solista koji izvodi napjev. Kod psalma 50 (51) *Smiluj mi se, Bože* navodi da se izvodi »kod sprovoda«. ¹⁹ Za snimke ostalih napjeva Stepanov ne donosi napomene.

U razdoblju od 2003. do 2010. pod stručnim vodstvom Borisa Dolinera digitalizirana je cjelokupna fonoteka Staroslavenskoga instituta, pa tako i građa snimljena u Solinu. Ona se sada u digitaliziranom obliku nalazi na kompaktnim diskovima redni broj 57. (osam napjeva) i redni broj 58. (tri napjeva), zajedno sa snimkama napjeva

iz Kaštel Štaflića i Kaštel Lukšića. Snimke su u digitalnom obliku dostupne za javnost. ²⁰

Prilikom izrade transkripcija za potrebe ovoga rada susreo sam se s nekim tehničkim problemima i zahtjevima koje ću ovdje nastojati ukratko izložiti i razjasniti. Kod svih snimljenih napjeva, pogotovo onih duljega trajanja, primjetno je progresivno opadanje intonacije. U transkripcijama sam napjeve fiksirao u prevladavajućoj tonskoj visini. Na nekim mjestima, gdje pjevači-kazivači pjevaju u skupinama, pojedini među njima izgovaraju pogrešan tekst, primjetno je i često miješanje ikavskih i ijekavskih jezičnih sklopova. U transkriptima se nisam osvrtao na te pogreške nego sam melodijskim linijama potpisivao ispravan tekst, odnosno tekst koji većina pjevača u skupini prakticira. Nastojeći notni zapis što više približiti snimljenoj izvedbi i tako na određeni način zadržati njezinu

¹⁹ Ovi su podaci godine 2010. doslovno preneseni i na službeni popis Fonoteke Staroslavenskoga instituta u Zagrebu, koja sadrži fondus od 152 kompaktna diska sa snimkama glagoljaškoga pjevanja.

²⁰ Za pristup ovim snimkama godine 2002. zahvaljujem prof. Zlati Majer, tadašnjoj voditeljici knjižnice Staroslavenskoga instituta u Zagrebu.

autentičnost, sve sam napjeve transkribirao u cijelosti, bez obzira što se u nekima od njih, pogotovo u onima čvršće metroritamske strukture (posljednica *Dan od gnjeva* i božićna pjesma *U se vrime godišta*), isti obrasci višestruko ponavljaju. Iznimka je notni zapis *Slave* iz ordinarija mise koji zbog tehničkih razloga nije transkibiran u cijelosti. Cjeloviti tekstovi napjeva doneseni su u Prilogu I., a notni zapisi napjeva u Prilogu II. ovoga rada.

Glazbena obilježja snimljene građe

Glazbena obilježja snimljene građe pokazuju kontinuitet u povijesnom razvoju glagoljaškoga pjevanja na solinskom području. Snimljeni napjevi se uklapaju u taj slijed na način da korespondiraju sa starijim slojevima glagoljaške prakse ovoga područja, dok u njima istovremeno naziremo i mnoge elemente koje nalazimo i u do danas preživjelim oblicima glagoljaškoga pjevanja.²¹ Također, komparacijom snimljenih napjeva iz 1964. s napjevima koji su se od tada do danas, kroz razdoblje od pola stoljeća, zadržali na repertoaru solinskih pučkih crkvenih pjevača, uočavamo modele njihove - u prvom redu melodijske - transformacije, uvjetovane specifičnom tradicijom usmenoga prenošenja među generacijama pjevača, i varijante koje su se u tom procesu formirale.

Melodijske linije ovih napjeva, poglavito poslanica (štenja), pokazuju odlike starijih slojeva glagoljaškoga pjevanja na ovim prostorima. Vrlo su uskoga ambitusa, kreću se u manjim intervalima i bez većih skokova, a u njima uočavamo i izražene koralne elemente, poglavito u kadencama na završecima melostiha ili melostrofe.²²

Ritmika ovih napjeva apsolutno je podređena ritmu riječi, a s obzirom da se većinom radi o proznim tekstualnim predlošcima, njihova je metroritamska struktura slobodnijega karaktera. Čvrste metroritamske okvire nalazimo samo kod dva napjeva, u božićnoj pjesmi *U se vrime godišta* i u posljednici *Dan od gnjeva*. Pravilnost stihova ovih napjeva (sedmeraca, odnosno osmeraca) uvjetovala je, što nije slučaj kod ostalih napjeva, izrazito egzaktnu ritamsku strukturu.

Harmonijsku strukturu ovih napjeva možemo sa sigurnošću utvrditi samo kod višeglasnih napjeva, dok su kod jednoglasnih napjeva zbog izostanka vertikalnoga suzvučja harmonijske progresije latentne i kao takve podložne

dubljim analizama i širim tumačenjima. Iako se u melodijama svih napjeva kriju određeni koralni elementi, koji sa sobom nose i specifične harmonijske modele, u višeglasnim napjevima kod kojih je višeglasje formirano na način ovdašnjega pučkog pjevanja (koje podrazumijeva vodeći prvi glas, paralelno terčno kretanje u drugom glasu i donji-treći glas, koji za oktavu niže slijedi melodijsku liniju drugoga glasa zaustavljajući se na temeljnim tonovima osnovnih harmonijskih funkcija) bez iznimke uočavamo pripadnost napjeva durskom tonskom rodu, dok je njihova harmonijska struktura ograničena na tri osnovne harmonijske funkcije - toničku, dominantnu i subdominantnu, od kojih je posljednja najmanje zastupljena. Kod jednoglasnih napjeva koralne su odlike izraženije, a melodijske linije konstruirane pretežno od modalnih elemenata. Među njima najzastupljeniji su elementi dorskoga i frigijskoga modusa.²³

Upravo u ovom slučaju, usporedbom jednoglasnih i višeglasnih napjeva na snimkama, možemo pretpostaviti kako su nekadašnji pučki pjevači, primjenom profanoga modela gradnje višeglasja, od jednoglasnih koralnih melodija pretežno modalne strukture stvorili nove oblike s odlikama svjetovne vokalne folklorne glazbe ovoga podneblja koja u prvom redu podrazumijeva dijatoniku i pripadnost durskom tonskom rodu.²⁴ U kadencama višeglasnih napjeva najzastupljeniji su završeci na dominantnoj funkciji i to u suzvučju čiste kvinte koju solinski pučki pjevači kolokvijalno nazivaju »šuplja kvinta«. Taj se način kadenciranja u znanstvenoj literaturi navodi kao stil »pjevanja na bas«. ²⁵ Izuzetci su božićna pjesma *U se vrime godišta* i pričesna pjesma *O, prislavna Božja Mati*, čije kadence završavaju na tonici.

Glazbene forme koje nalazimo kod ovih napjeva vrlo su raznolike. Od ukupno 11 snimljenih napjeva najzastupljenije su poslanice, odnosno čitanja - štenja (ukupno četiri napjeva), zatim slijede dijelovi pučke mise i to dva napjeva ordinarija mise, jedna ulazna pjesma i jedna pričesna pjesma (pričesna pjesma *O, prislavna Božja Mati* se u Solinu osim kao pričesna ili prikazna pjesma izvodi i u drugim prigodama²⁶). Snimljen je i jedan napjev psalma, koji je sastavni dio oficija za mrtve, a izvodi se na sprovodnom obredu, posljednica *Dan od gnjeva*, koja je sastavni dio mise za mrtve, a u Solinu se nekada izvodila i u sklopu obreda Velikoga petka,²⁷ te jedna božićna pjesma.

21 Usp. T. Čičerić 2010, str. 152-154; M. Jankov 2010, str. 138-142.

22 Usp. T. Čičerić 2010, str. 152-153.

23 Usp. M. Jankov 2012, str. 179.

24 Usp. T. Čičerić 2010, str. 153-154.

25 Usp. J. Bezić 1981; T. Čičerić 2010, str. 153.

26 Više o tome u M. Jankov 2013.

27 Ovo mi je potvrdio Ivan Grubišić Šimunov (1931. - 2011.), dugogodišnji solinski pučki crkveni pjevač.

Zaključak

Snimke glagoljaškoga pjevanja koje je Stjepan Stepanov napravio u Solinu godine 1964. zacijelo predstavljaju iznimnu vrijednost za sve proučavatelje glagoljaškoga pjevanja na ovom području, ali i na ostalim na kojima je egzistiralo, pokazujući kontinuitet prisutnosti ovoga fenomena u glazbenoj i duhovnoj svijesti podneblja, s vremenom postajući i dijelom identiteta ovdašnjega stanovništva.

Glagoljaško pjevanju u Solinu u vremenu nastanka ovoga rada proživljava svojevrsno krizno razdoblje. Unatoč činjenici da je u posljednje vrijeme evidentan povećan znanstveni interes za ovu tematiku, on ipak nije na terenu pobudio veće zanimanje za očuvanjem u živoj praksi. Naprotiv, glagoljaški napjevi u najstarijoj solinskoj župi, Gospe od Otoka, sve se rjeđe mogu čuti, beskompromisno ustupajući mjesto nekim novim, ne nužno i vrjednijim, glazbenim stremljenjima. Od svih snimljenih napjeva današnji solinski pučki crkveni pjevači izvode tek dijelove ordinarija mise *Gospodine, pomiluj* i *Slava*, psalam *Smiluj mi se, Bože* te pjesme *O, prislavna Božja Mati* i *U se vrime godišta*. Izvode se u manje ili više izmijenjenim vari-

jantama melodije i teksta, dok su ostali napjevi potpuno izašli iz upotrebe (pogotovo napjevi poslanica koje se više ne pjevaju nego samo čitaju), iako su još uvijek donekle živi u sjećanjima starijih pučkih crkvenih pjevača.

Proces odumiranja glagoljaškoga pjevanja, koje iz aktivne upotrebe u liturgiji, osim nezainteresiranosti vjerničkog puka, na određeni latentni način potiskuju i neki novi glazbeni vjetrovi u današnjim crkvenim krugovima, evidentan je bio već i u doba Stepanovljevih istraživanja. U prilog tome govori i činjenica da samo dvije godine nakon što su načinjene snimke tadašnji solinski župni upravitelj don Tugomir Jovanović, prigodom obilježavanja Dana mrtvih, lamentira nad sudbinom pučkoga crkvenog pjevanja: »Izostao je Oficij jer ga pjevači nisu mogli pjevati. Žalosno je utvrditi činjenicu da staro pučko pjevanje polako izumire jer umiru stari pjevači, a nema pomlatka.«²⁸

Na kraju ipak izražavam skromnu nadu da ovaj i njemu slični radovi mogu potaknuti korisnu primjenu etnomuzikoloških i drugih znanstvenih spoznaja te na taj način trenutnu situaciju sinergično odvesti prema pozitivnim smjerovima.

28 Solin, Župni arhiv Gospe od Otoka, Povjestne crtice. Kronika, str. 123.

PRILOG 1.

TEKSTOVI SNIMLJENIH NAPJEVA

Transkripcija s magnetofonskih snimaka: Tonći Čićerić

1. Poslanica; Štenje knjige bl. Pavla apostola Titu (Tit 2, 11-15)

Štenje knjige blaženoga Pavla apostola Titu.

Predragi! Pokaza se milost Boga Spasitelja našega svim ljudima, učeći nas da odričući se bezbožnosti i svjetovnih želja, trijezno i pravedno i pobožno živimo na ovoj svijetu, čekajući blaženo ufanje i dolazak slave velikoga Boga i Spasitelja našega Isukrsta. On je dao sama sebe za nas, da nas otkupi od svakoga bezakonja i očisti sebi narod izabrani, koji revnuje za dobra djela. Ovo govori i nutkaj po Kristu Isusu Gospodu našem.

2. Božićna pjesma; U se vrime godišta

U se vrime godišta
mir se svitu navišta,
porođenje Djetića
od Djevice Marije.

Od prečiste Djevice
i nebeske kraljice,
anđeoske cesarice
svete Dive Marije.

Diva Sina porodi,
đavlu silu svu slomi,
a kršćane oslobodi,
sveta Diva Marija.

U jasje ga stavljaše,
Majka mu se klanjaše,
i slatko ga ljubljalaše,
sveta Diva Marija.

3. Poslanica; Štenje knjige bl. Pavla apostola Rimljanima (Rim 13, 11-14)

Štenje knjige blaženoga Pavla apostola Rimljanima. Braćo! Znajte da je već doba da oda sna ustanemo jer je sada bliže naše spasenje nego kad počesmo vjerovati. Ponoć prođe, a dan se približi. Odbacimo, dakle, djela tmina, a obucimo se u oružje svjetlosti. Kako po danu sveto hodimo; ne u proždrljivosti i pijanstvu, ne u putenosti i nečistoći, ne u svađi i zavisti, nego se obucite u Gospoda Isukrsta.

4. Poslanica; Štenje knjige bl. Pavla apostola Korinćanima (2 Kor 3, 4-9)

Štenje knjige blaženoga Pavla apostola Korinćanima.

Braćo! Takvo pouzdanje imamo po Kristu u Boga, ne kao da smo sposobni misliti što god od sebe kakono od sebe, nego je naša sposobnost od Boga koji je učinio da budemo sposobni službenici njegova zavjeta, ne slova nego Duha; jer slovo ubija, a Duh oživljuje. Jer ako služba smrti urezana u kamenu slovima bi u tolikoj slavi da sinovi Izraelovi ne mogoše gledati u lice Mojsijevo, od slave lica njegova koja iščezava, koja većma neće biti slavna služba Duha. Jer kad je služba osuđena slavna, mnogo će slavija biti služba pravde.

5. Poslanica; Štenje Knjige Objavljenja (Otk 14, 13)

Štenje Knjige Objavljenja blaženoga Ivana apostola.

U dni one čuh glas s neba koji mi govoraše: Piši, blaženi mrtvi koji u Gospodu umiru. Od sad već kaže Duh: Neka počinu od truda svojih jer ih djela njihova slijede.

6. Posljednica; Dan od gnjiva

Dan od gnjeva, vaj, nemilon
sv'jet će spržit oganj silon,
veli David sa Sibilon.

Kolik trepet tad će biti
kada sudac bude siti
sve potanko rasuditi.

Trublja čudan zvuk će dati,
po grobnican zajektati,
silon pred sud sve sabrati.

Smrt i narav čudon stanu
kad stvorovi svi ustanu
da pred Bogon sucem panu.

Knjiga će se otvoriti,
pisano će sve tu biti,
po čem će se sv'jet suditi.

Sudac, dakle, kad zasije,
skrovito se sve otkrije,
nekažnjeno ništa nije.

Što ću reći gr'ješnik jedan,
kom l' ću se uteć b'jedan
kad će drhtat i pravedan?

Kralju strašne veličnosti,
koj' spašavaš po blagosti,
spas' me, vrelo sve milosti!

Blag' Isuse, spomeni se
da ti za me uputi se,
u dan onaj smiluj mi se.

lštuć mene trudan sio,
otkupit me križen htio,
zalud taki trud ne bio!

Pravi suče osvećenja,
dar mi podaj otpuštenja
prije dneva rasuđenja.

Kako krivac uzdahnujem,
radi gr'jeha probl'jeđujem;
oprosti mi jer tugujem.

Mariju si odr'ješio,
razbojnika uslišio,
meni nadu pod'jelio.

Što ne vr'jedi molba moja,
nek učini milost tvoja,
da ne gorin bez pokoja.

7. Psalam 50 (51); Smiluj mi se, Bože

Smiluj mi se, Bože, po velikom milosrđu svome
i po mnoštvu smilovanja svoga zбриši zloću moju.
Još više operi me od zločina mojega
i od grijeha moga očisti mene.
Jer zločin svoj ja poznajem
i grijeh moj protiva men' je vazda.
Tebi samomu sagriješih, zlo pred tobom učinih,
da se nađeš pravedan u riječima svojim
i dobiješ kad te sude.
Evo bo u zloći začet jesam
i u grijesima začē me mati moja.

8. Pučka misa - pristupna pjesma; Primili smo Bože, milost Tvoju

Primili smo, Bože, milost tvoju, posridi Crkve tvoje, po imenu tvomu, Bože, tako je i hvala tvoja nastala iz zemlje, pravde je puna desnica tvoja. Velik je Gospodin i hvaljen mnogo u hvali Boga našega, na gori svetoj njegovoj. Slava Ocu i Sinu i Duhu svetomu, kako biše u počelu, sada i vazda i u vike vikova. Amen. Primili smo, Bože, milost tvoju, posridi Crkve tvoje, po imenu tvomu Bože, tako je i hvala tvoja nastala iz zemlje, pravde je puna desnica tvoja.

9. Pučka misa; Gospodine, pomiluj

Gospodine, pomiluj.
Kriste, pomiluj.
Gospodine, pomiluj.

10. Pučka misa; Slava

Slava višnjih Bogu.

I na zemlji mir ljudem dobre volje.

Hvalimo tebe.

Blagoslivljamo tebe.

Klanjamo se tebi.

Slavimo tebe.

Hvale uzdajemo tebi, radi velike slave tvoje.

Gospodine Bože, Kralju nebeski,

Bože Oče svemogući.

Gospodine Sinu jedinorođeni, Isukrste.

**11. Pučka misa - pričesna pjesma;
O, Prislavna Božja Mati**

O, prislavna Božja Mati,
dostoj nam se milost dati,
da ja ljubim Sinka tvoga
a mog Boga pridobroga.

Da sva moja govorenja,
diloovanja i mišljenja,
vazda budem upraviti
kako ću mu ugoditi.

PRILOG 2.

NOTNI ZAPISI SNIMLJENIH NAPJEVA

Transkripcija s magnetofonskih snimaka: Tonći Čičerić

1. Štenje knjige bl. Pavla apostola Titu (Tit 2, 11-15)

Tempo libero (♩=cca. 100)

Šte - nje — knji - ge bla - že - no - ga Pa - vla - po - sto - la Ti —

(i) — tu. — Pre - dra - gi! —

Po - ka - za se mi - lost Bo - ga Spa - si - te - lja na - še - ga svim lju - di - ma, —

u - če - či nas da o - dri - ču - či se bez - bo - žno - sti j sve - to - vnih že - lja, —

trije - zno i pra - ve - dno - i po - bo - žno ži - vi - mo na o - vo - me svije - tu, —

če - ka - ju - či bla - že - no u - fa - nje j do - la - zak sla - ve ve - li - ko - ga Bo - ga i

Spa - si - te - lja na - še - ga I - su - kr (...) (...) sta. —

On — je da - o se - be sa - ma — za nas, — da nas o - tku - pi od sva - ko - ga be - za - ko - nja —

i o - či - sti se - bi na - rod i - za - bra - ni, — ko - ji re - vnu - je za do - bra dje —

(e) — la. — O — vo — go - vo - ri i nu - tkaj —

po Kri - stu I - su - su Go - spo - du na - še (e) — (e) — mu. —

2. U se vrime godišta

♩. = cca 96

U se vri-me go-di-šta mir se svi-tu na-vi-šta, po-ro-đe-nje Dje-ti-ća od Dje-vi-ce Ma-ri-je.

Od pre-ći-ste Dje-vi-ce i ne-be-ske kra-lji-ce, a-nđe-o-ske ce-sa-ri-ce sve-te Di-ve Ma-ri-je.

Di-va Si-na po-ro-di, đā-vlu si-lu svu slo-mi, a-kr-šća-ne o-slo-bo-di, sve-ta Di-va Ma-ri-ja.

U ja-sle ga sta-vlja-še, Maj-ka mu se kla-nja-še i-sla-tko ga lju-blja-še sve-ta Di-va Ma-ri-ja.

3. Štenje knjige bl. Pavla apostola Rimljanima (Rim 13, 11-14)

Tempo libero (♩=cca. 100)

Šte _____ nje knji - ge _____ bla _____ že - no - ga Pa - vla po - sto - la Ri - mlja - ni -

(i) _____ ma. _____ Bra _____ čo! _____

Znaj _____ te da je već do - ba da o - da sna u - sta ne (e) _____ (e) _____ mo _____

jer _____ je sa - da bli - že na - še spa - se - nje _____ ne _____ go kad po - če - smo vje - ro - va -

(a) _____ (a) _____ ti. _____ Po - noć _____ pro - đe, a dan se pri - bli - ži. _____

Od _____ ba - ci - mo, da - kle, dje - la tmi - na, _____ a _____ o - bu - ci - mo se u o - ru - žje sve - tlo _____

(o) _____ (o) _____ sti. _____ Ka _____ ko po da - nu sve - to ho - di - mo; _____

ne _____ u pro - ždr - lji - vo - sti i pi - jan - stvu, _____ ne _____ u pu - te - no - sti i ne - či - sto - či _____

ne _____ u sva - đī i za - vi - sti, _____ ne _____ go se o - bu - ci - te u Go - spo - da I - su - kr - sta. _____

4. Štenje knjige bl. Pavla apostola Korinćanima (2 Kor 3, 4-9)

Tempo libero (♩=cca. 100)

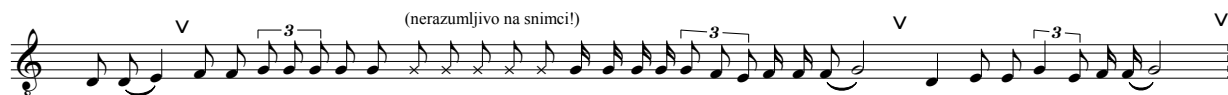
Šte - nje knji - ge — bla - že - no - ga Pa - vla - a - po - sto - la Ko - rin - ća - ni — (i) — (i) — ma. —

Bra - ćo! — Ta - kvo_ po - u - zda - nje i - ma - mo po Kri - stu u Bo - ga, — ne ka - o da smo spo - so - bni mi - sli - ti što - god od se - be —

ka - ko - no od se — (e) — be, — ne - go je na - ša spo - so - bnost od Bo - ga —

ko - ji — je u - či - ni - o da bu - (de - mo spo - so - bni) slu - žbe - ni - ci nje - go - va Za - vje - ta — ne slo - va ne - go Du - ha; —

jer slo - vo u - bi - ja a Duh o - ži - vlju — (u) — je. —

Jer a - ko slu - žba smr - ti u - re - za - na u ka - me - nu slo - vi - ma — bi u to - li - koj sla - vi

da si - no - vi I - zra - e - lo - vi ne mo - ga - še gle - da - ti u li - ce Moj - si - je - vo, — od sla - ve li - ca nje - go - va ko - ja i - šče - za - va, —

ko - ja već - ma ne - će bi - ti sla - vna slu - žba Du — (u) — (u) — ha. —

Jer kad je slu - žba o - su - đe - na sla - vna, — mno - go će sla - vni - ja bi - ti slu - žba pra - vde. —

5. Štenje knjige Objavljenja (Otk 14,13)

Tempo libero (♩=cca. 100)

Šte - nje knji-ge _____ O - bja-vlje-nja bla-že-no-ga I - va-na a _____ po _____ sto - la. _____

U dni o - ne _____ čuh glas s ne - ba ko - ji mi go - vo - ra - še pi - ši: _____

bla-že-ni mr - tvi ko - ji u Go - spo _____ du _____ u - mi - ru. _____ Od sad već ka - že Duh: _____

ne - ka po - či - nu od tru - da svo - jih _____ jer ih dje - la nji - ho - va slije de. _____

6. Posljednica; Dan od gnjeva

cca. ♩ = 90

Dan od gnje-va, vaj, ne - mi - lon svjet će spr - žit o - ganj si - lon, ve - li Da - vid sa Si - bi - lon.

Ko - lik tre - pet tad će bi - ti ka - da su - dac bu - de si - ti sve po - tan - ko ra - su - di - ti.

Tru - blja ču - dan zvuk će da - ti po gro - bni - can za - je - kta - ti si - lon pred sud sve sa - bra - ti.

Smrt i na - rav ču - don sta - nu kad stvo - ro - vi svi u - sta - nu da pred Bo - gon su - cen pa - nu.

Knji - ga će se o - tvo - ri - ti pi - sa - no će sve tu bi - ti po čem će se svjet su - di - ti.

Su - dac, da - kle, kad za - si - je, skro - vi - to se sve o - tkri - je, ne - ka - žnje - no ni - šta ni - je.

Što ću re - će gr'je - šnik je - dan, ko - mu' ću se u - teć b'je - dan kad će dr - htat i pra - ve - dan?

Kra - lju stra - šne ve - li - čno - sti, koj' spa - ša - vaš po bla - go - sti, spas' me, vre - lo sve mi - lo - sti!

Blag' I - su - se, spo - me - ni se da ti za me u - pu - ti se, u dan o - naj smi - luj mi se.

I - štuć' me - ne tru - dan si - o, o - tku - pit me kri - žen hti - o, za - lud ta - ki trud ne bi - o!

Pra - vi su - će o - sve - će - nja, dar mi po - daj o - tpu - šte - nja pri - je dne - va ra - su - đe - nja.

Ka - ko kri - vac u - zda - hnu - jem ra - di gr'je - ha pro - bl'je - đū - jem; o - pro - sti mi jer tu - gu - jem.

Ma - ri - ju si o - dr'je - ši - o, ra - zboj - ni - ka u - sli - ši - o, me - ni na - du po - d'je - li - o.

Što ne vr'je - di mol - ba mo - ja, nek u - či - ni mi - lost tvo - ja, da ne go - rin bez po - ko - ja.

7. Psalm 50 (51); Smiluj mi se, Bože

Tempo libero (♩ = cca 80)

Smi - luj mi se, Bo - že, po ve - li - kom mi - lo - sr - đū svo - me

i po mno - štvu smi - lo - va - nja svo - ga zbri - ši zlo - ću mo - ju.

Još vi - še o - pe - ri - me od zlo - či - na mo - je - ga i od grije - ha mo - ga o - či - sti me - ne.

Jer zlo - čin svoj ja - po - zna - jem i grijeh moj pro - ti - va men' je vaz - da.

Te - bi sa - mo - mu sa - grije - ših zlo pred to - bom u - či - nih, da se na - deš pra - ve - dan u rije - či - ma svo - jīm i do - bi - ješ kad te su - de.

E - vo bo u zlo - či za - čet je - sam i u grije - si - ma za - će me ma - ti mo - ja.

8. Pristupna pjesma: Primili smo, Bože, milost Tvoju

Tempo libero (♩=cca. 100)

Pri - mi - li smo Bo - že mi - lost tvo - ju po sri - di Cr - kve Tvo - je,

po i - me - nu tvo - mu Bo - že, ta - ko je i hva - la tvo - ja na - sta - la iz ze - mlje,

pra - vde je pu - na de - sni - ca tvo - (o) - - - ja.

Ve - lik je Go - spo - din i hva - ljen mno - go u hva - li Bo - ga na - še - ga,

na go - ri sve - toj nje - go - voj. Sla - va O - cu i Si - nu i Du - hu sve - to - mu,

ka - ko bi - še u po - če - lu, sa - da i va - zda i u vi - ke vi - kov. A - (a) - men.

9. Pučka misa; Gospodine, pomiluj

Tempo libero e comodo (♩ = cca 76)

Go-spo-di - ne, (e) po mi - luj.

The first system of the musical score is in G major (one sharp) and 3/4 time. It consists of two staves: a treble staff and a bass staff. The treble staff begins with a quarter rest, followed by a quarter note G, a quarter note A, and a quarter note B. The melody then continues with a half note G, a half note A, and a half note B. There are three measures of accompaniment in the bass staff, each starting with a half note G and a half note A. The system concludes with a final chord of G major. The lyrics 'Go-spo-di - ne, (e) po mi - luj.' are written below the treble staff, with the vocal line starting on the second measure.

Kri ste, (e) po mi - luj.

The second system of the musical score continues the melody and accompaniment. It features a treble staff and a bass staff. The treble staff starts with a quarter rest, followed by a quarter note G, a quarter note A, and a quarter note B. The melody then continues with a half note G, a half note A, and a half note B. There are three measures of accompaniment in the bass staff, each starting with a half note G and a half note A. The system concludes with a final chord of G major. The lyrics 'Kri ste, (e) po mi - luj.' are written below the treble staff, with the vocal line starting on the second measure.

Go-spo-di - ne, (e) po mi - luj.

The third system of the musical score is identical to the first system. It consists of two staves: a treble staff and a bass staff. The treble staff begins with a quarter rest, followed by a quarter note G, a quarter note A, and a quarter note B. The melody then continues with a half note G, a half note A, and a half note B. There are three measures of accompaniment in the bass staff, each starting with a half note G and a half note A. The system concludes with a final chord of G major. The lyrics 'Go-spo-di - ne, (e) po mi - luj.' are written below the treble staff, with the vocal line starting on the second measure.

10. Pučka misa; Slava

Tempo molto libero e comodo

(♩ = cca 76)

(nesiguran početak!)

Sla_____ (v) a_____ va vi-šnjih Bo_____ gu. I na ze-mlji mir lju - dem do_____ bre_____

(nesiguran početak!)

vo_____ lje. Hva_____ li - mo_____ te_____ be.

Bla_____ go-sli-vlja - mo_____ te_____ be. Kla_____ nja - mo - se_____ te_____ bi.

Sla_____ vi - mo_____ te_____ be. Hva_____ le u - zda - je - mo te - bi ra - di ve - li - ke sla - ve_____ tvo_____ je.

Go_____ spo - di - ne Bo - že, kra_____ lju ne - be_____ ski, Bo_____ že O - če sve - mo - gu - či.

Go_____ spo - di - ne Si - nu je - di - no_____ ro_____ đe_____ ni, I - su - kr_____ ste....

(.....)

(.....)

11. O, Prislavna Božja Mati

Tempo libero (♩ = cca 80)

O, Pri_____ slav_ na Bo - žja Ma_____ ti_____

do_____ stoj nam se mi-lost da-ti, (i)_____ (i)_____ (i)_____

da ja_____ lju_ bim Sin - ka Tvo_____ ga_____

a_____ mog Bo-ga pri-do-bro-ga. (a)_____ (a)_____ (a)_____

Da sva_____ mo_ ja go - vo_____ re_____ nja,_____

di lo - va-nja i mi-šlje-nja, (a) (a) (a)

vaz - da bu - dem u - pra vi ti

ka ko ću Mu u-go-di-ti. (i) (i) (i)

Literatura

- J. Bezić 1973 Jerko Bezić, *Razvoj glagoljaškog pjevanja na zadarskom području*, Zadar 1973.
- J. Bezić 1981 Jerko Bezić, *Stilovi folklorne glazbe u Jugoslaviji*, Zvuk 3, Sarajevo 1981.
- J. Bezić 1983 Jerko Bezić, *Uz prvi svezak Spomenika glagoljaškog pjevanja*, Glagoljaško pjevanje u Poljicima kod Splita. Spomenici glagoljaškog pjevanja, 1, Zagreb 1983, V-XV.
- J. Bezić 1985 Jerko Bezić, *In memoriam. Stjepan L. Stepanov*, Slovo 35, Zagreb 1985, 157-159.
- T. Ćićerić 2010 Tonći Ćićerić, *Sprovodni napjev solinske Bratovštine*, Tusculum 3, Solin 2010, 147-165.

- T. Čičerić 2012 Tonći Čičerić, *Solinsko pučko pjevanje kao predmet melografskoga interesa u prvoj polovini 20. stoljeća*, Tusculum 5, Solin 2012, 149-176.
- M. Jankov 2010 Mirko Jankov, *Glagoljaška glazbena baština u Solinu i njegovoj okolici*, Tusculum 3, Solin 2010, 133-145.
- M. Jankov 2012 Mirko Jankov, *Stara solinska misa*, Tusculum 5, Solin 2012, 177-203.
- M. Jankov 2013 Mirko Jankov, *Nekoliko crkvenih pučkih napjeva iz Solina*, Tusculum 6, Solin 2013, 157-190.
- M. Valašek-Hadžihusejnović 1983 Miroslava Valašek-Hadžihusejnović, *Bibliografsko-dokumentacijski pregled rada Stjepana Stepanova na istraživanju i registriranju hrvatske folklorne baštine, posebno glazbene*, Anali Zavoda za znanstveni rad JAZU u Osijeku, Osijek 1983, 251-276.
- S. Stepanov 1983 Stjepan Stepanov, *Glagoljaško pjevanje u Poljicima kod Splita. Spomenici glagoljaškog pjevanja, 1*, Zagreb 1983.
- I. Špralja 1999 Izak Špralja, *Glagoljaška psalmodija*, Narodna umjetnost 36/2, Zagreb 1999, 33-49.

Summary

Tonći Čičerić

The Glagolitic Singing of Solin in the 1964 Recordings by Stjepan Stepanov

Key words: Solin, Stjepan Stepanov, Glagolitic singing

The paper deals with tape recordings of Glagolitic tunes made by the Croatian ethnomusicologist, Stjepan Leon Stepanov (Osijek, 1901 - Zagreb, 1984), in Solin in August 1964, as sung by folk church singers of the church of Our Lady of Islet (Gospa od Otoka).

On this occasion, Stepanov recorded 11 liturgical and para-liturgical tunes, lasting 30.47 minutes in total, that existed in daily practices at the time. The recorded tunes show the continuity of development of the Glagolitic singing phenomenon in this area, whereas analysis of the recorded materials and comparing them with results of some earlier researches and melographic recordings, leads to the conclusion that in the tunes there are elements of older layers of the Glagolitic singing of Solin, simultaneous with many similarities and links to their present day forms. Thus, the recordings made by Stjepan Stepanov close the course of development of the Glagolitic singing of Solin in the past centuries, completing its historic development till today.

In the paper, the recorded material, kept in the phonoteque of the Old Church Slavonic Institute in Zagreb, has been transcribed and presented to the wider public for the first time, to motivate future researches that will add to the knowledge of Glagolitic singing in the area where it was practiced for centuries and where it still exists in some archaic forms.